Stanisław Michalkiewicz

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

PROJEKT Z KOMENTARZEM & TOŻSAMOŚĆ PRAWICY

2016

WSZECHNICA MYŚLI PRAWICOWEJ W NOWYM SĄCZU

Wszechnica Myśli Prawicowej w Nowym Sączu

Wszechnica Myśli Prawicowej powstała w 2000 r. przy Oddziale Nowosądeckim Unii Polityki Realnej. Od 2012 r. Wszechnica Myśli Prawicowej jest sekcją ideowo-wychowawczą Oddziału Nowosądeckiego Kongresu Nowej Prawicy. Celem Wszechnicy jest realizacja statutowego zadania Kongresu Nowej Prawicy w zakresie przekształcania ducha opinii publicznej w kierunku umożliwiającym przywrócenie w Polsce norm i zasad cywilizacji łacińskiej. Środkami realizacji tego celu są słowo mówione i pisane, a także inne formy komunikacji.

W ramach Wszechnicy funkcjonuję następujące przedsięwzięcia:
- Biblioteka im. Feliksa Konecznego
- Kiermasz Książki Prawicowej
- Wykłady, odczyty, seminaria
- Zeszyty Wszechnicy Myśli Prawicowej
- Czytelnia prasy prawicowej

Zeszyty Wszechnicy Myśli Prawicowej w Nowym Sączu

REDAKTOR ZESZYTÓW WMP
Andrzej Paciej

WSPÓŁPRACA
Jolanta Paciej
Jerzy Szałaciński (key4.pl)

ADRES
Wszechnica Myśli Prawicowej w Nowym Sączu
33-300 Nowy Sącz, Piątkowa 331
tel. 502 214 137
e-mail: uprnowysacz@op.pl

www.knp.org.pl
www.nowaprawicanowysacz.pl

ZESZYT NR 35

Stanisław Michalkiewicz

KONSTYTUCJA RP. TOŻSAMOŚĆ PRAWICY.

Pomimo upływu prawie ćwierćwiecza od opracowania przez Stanisława Michalkiewicza dokumentów kreślących ustrojowe i moralne fundamenty naprawy państwowości polskiej, nie straciły one nic ze swej aktualności... Dlatego też wznowiliśmy to wydanie projektu Konstytucji RP oraz zorganizowaliśmy w dniach 16-17 kwietnia 2016 r. cykl wykładów pt.: „Konstytucja dla Polski" w następujących miastach Małopolski: Rabka-Zdrój, Nowy Targ, Nowy Sącz, Tuchów, Gorlice.

Serdecznie dziękujemy Panu Stanisławowi Michalkiewiczowi za napisanie wstępu do obecnego wydania projektu Konstytucji RP oraz podjęcie trudu wygłoszenia wykładów w powyższych miastach.

Andrzej Paciej

PROJEKT I SKŁAD: **key4.pl**

Z perspektywy lat...

Od 1992 roku mijają właśnie 24 lata. Projekt konstytucji, który wtedy napisałem, a który Państwo macie przed sobą, nie uzyskał poparcia przynajmniej 50 posłów i w rezultacie nie trafił do Komisji Konstytucyjnej. Przyczyną, a ściślej – jedną z przyczyn, dla których tak się stało, był art. 1. projektu, stanowiący, że Sejm składa się ze 120 posłów. Większość posłów, do których zwracałem się o poparcie projektu, doczytywała do tego miejsca i zwracała mi go z oświadczeniem, że odmawiają poparcia. Widać z tego, że pragnienie służenia Polsce i obywatelom już wtedy było bardzo silne, więc nic dziwnego, że w następnych latach, a zwłaszcza pod rządami konstytucji z 1997 roku, liczba osób służących Polsce i obywatelom systematycznie rosła. W rezultacie samych urzędników mamy 650 tysięcy, a funkcjonariuszy publicznych – około 3 milionów. Ale nie ma rzeczy doskonałych. Nawet armia dobroczyńców, jeśli stanie się zbyt duża, zaczyna obywateli krępować, w związku z czym już podczas ubiegłorocznych kampanii – prezydenckiej i parlamentarnej, zaczęły podnosić się głosy wskazujące na potrzebę zmiany konstytucji.

Myślę, że jest potrzeba takiej zmiany, ale warto poprzedzić ją refleksją, w jakim kierunku zmiany powinny iść – bo na skutek zmian nieprzemyślanych, można popsuć państwo jeszcze bardziej. Powinniśmy zatem zastanowić się, czego od konstytucji chcemy i jakie zmiany mogą doprowadzić do osiągnięcia oczekiwanych rezultatów. Ponieważ mój projekt przesądza iż Polska ma republikański ustrój polityczny, to konsekwencją tego jest ustanowienie właściwego sposobu wyłaniania reprezentacji narodowej, której opinie mogłyby zostać uznane za opinie suwerena. Mój projekt nie przesądza ani o zasadzie proporcjonalności, ani o zasadzie większościowej w wyborach do Sejmu, co może być jego mankamentem – ale wybór zależy od tego, czego bardziej pragniemy. Czy mianowicie chcemy Sejmu maksymalnie reprezentatywnego – a wtedy najlepsza byłaby ordynacja proporcjonalna bez żadnych modyfikacji w rodzaju klauzuli zaporowej, czy systemu D'Hondta – zaś system prezydencki pozwalałby uniknąć ryzyka destabilizacji państwa, która nieuchronnie by groziła w postaci częstych przesileń rządowych. Sejm maksymalnie reprezentatywny, to Sejm rozdrobniony, Sejm mozaikowy, który przy systemie parlamentarno-gabinetowym mógłby nie sprostać zadaniu stworzenia stabilnej podstawy politycznej dla rządu. Reprezentatywność

przedstawicielstwa narodowego jest wartością zasługującą na uwagę, bo ograniczenie reprezentatywności Sejmu oznacza wykluczenie części obywateli z udziału w suwerenności. Pod rządami konstytucji z roku 1997 wybory do Sejmu byłyby ważne nawet wtedy, gdyby wzięli w nich udział tylko kandydaci z rodzinami – ale taka sytuacja podważa istotę ustroju republikańskiego.

Kilkanaście lat obowiązywania konstytucji z 1997 roku utwierdziło mnie w przekonaniu o słuszności umieszczenia w projekcie art. 9, który zapobiegłby przywróceniu reglamentacji gospodarki poprzez nowelizowanie ustawy o działalności gospodarczej z roku 1988, a także przywróciłby symetrię między prawem ustanawianym przez organy władzy publicznej i prawem ustanawianym przez obywateli, którzy zawierają umowy. Bo obywatele zawierający umowy ustanawiają między sobą prawo, które ma tę zaletę, że obydwie strony umowy uznają je za sprawiedliwe. Zatem przywrócenie symetrii w tej sprawie wydaje się też pożądane.

Stanisław Michalkiewicz

Warszawa, 28 lutego 2016 r.

po 14 latach — drugie podejście

WSTĘP DO WYDANIA Z 2006 r.

Zapowiedź podjęcia budowy IV Rzeczypospolitej przez zwycięzcę ubiegłorocznych wyborów oznacza, że nie tylko prawdziwa konstytucja III Rzeczypospolitej będzie musiała ulec zmianie, ale również – konstytucja pisana. Jak wiadomo, prawdziwą konstytucją III Rzeczypospolitej była umowa okrągłego stołu, a zwłaszcza jej części konkludentne, iż dzielimy się Polską na zasadzie wyłączności i w atmosferze wzajemnego zrozumienia, objawiającą się w zasadzie: my nie ruszamy waszych, a wy nie ruszacie naszych. W rezultacie, chociaż minęło już 14 lat od oskarżenia premiera Oleksego przez min. Milczanowskiego o szpiegostwo na rzecz Rosji, do dzisiaj nikt w tej sprawie nie został nawet postawiony przed niezawisłym sądem.

Na tym fundamencie przygotowana została konstytucja pisana, ustanawiająca w Polsce proporcjonalne wybory do Sejmu i system parlamentarno-gabinetowy. Przeforsowanie w konstytucji zasady proporcjonalności w wyborach do Sejmu, przy jednoczesnym faktycznym zmonopolizowaniu możliwości wystawiania list wyborczych przez partie polityczne, a także – dzięki wprowadzeniu finansowania partii z budżetu i zwracania kosztów kampanii wyborczych oraz wprowadzeniu do ordynacji wyborczej 5-procentowej klauzuli zaporowej i systemu d'Hondta przy przeliczaniu głosów na mandaty – mamy w Polsce do czynienia z postępującym procesem oligarchizacji sceny politycznej. W tej sytuacji budowa IV Rzeczypospolitej musi też oznaczać odrzucenie przesłanek będących przyczyną tej oligarchizacji.

Niniejszy projekt konstytucji, chociaż napisany w 1992 roku, również i dzisiaj wychodzi naprzeciw tym oczekiwaniom. Nie ustanawia ani faktycznego, ani formalnego monopolu partii politycznych do wystawiania kandydatów do Sejmu, nie przewiduje proporcjonalnych wyborów, zaś w miejsce systemu parlamentarno-gabinetowego proponuje system prezydencki. Zatem, na gruncie takiej konstytucji możliwe byłoby wprowadzenie większościowej ordynacji wyborczej i jednomandatowych okręgów, co umożliwiłoby obywatelom odzyskanie wpływu na życie polityczne i kształt politycznej sceny. Jednocześnie odrzucenie systemu parlamentarno-gabinetowego na rzecz systemu prezydenckiego chroniłoby państwo przed paraliżem decyzyjnym, spowodowanym zbytnią mozaikowością Sejmu. Z kolei zasady kardynalne oznaczają konieczność odejścia od etatystycznego modelu państwa na rzecz modelu wolnorynkowego.

Każda konstytucja pisana wynika z przyjęcia za jej fundament konkretnych założeń ideologicznych. W przypadku tego projektu też tak jest. Jego ideologicznym fundamentem są zasady przedstawione w dokumencie „Tożsamość prawicy". Był on pomyślany, jako dokument programowy „Porozumienia 11 Listopada", ale jest aktualny również i dzisiaj, a nawet można powiedzieć, że dzisiaj nabiera jeszcze większej aktualności. Sądzę zatem, że obydwa dokumenty mogą stać się inspiracją do przemyśleń, dyskusji i rozstrzygnięć, które przecież muszą nastąpić, jeśli zapowiedź budowy IV Rzeczypospolitej mamy potraktować serio.

Stanisław Michalkiewicz

Warszawa, luty 2006

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Projekt autorstwa
Stanisława Michalkiewicza

ROZDZIAŁ I
ZASADY KARDYNALNE

Art. 1

Polska jest Rzecząpospolitą.

Art. 2

1. Władza w Rzeczypospolitej należy do Narodu.
2. Naród stanowią obywatele Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 3

1. Naród sprawuje władzę poprzez przedstawicieli.
2. Władzę ustawodawczą w Rzeczypospolitej Polskiej sprawuje Sejm i Senat, władzę wykonawczą – Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, władzę sądowniczą – Sąd Najwyższy i sądy powszechne.

Art. 4

1. Rzeczypospolita Polska strzeże suwerenności narodu, niepodległości i całości państwa, chroni przyrodzone człowiekowi prawa i gwarantuje wolności obywatelskie.
2. Zakres tych gwarancji określają ustawy.

Art. 5

1. Życie, wolność i własność wszystkich na obszarze Rzeczypospolitej jest przedmiotem szczególnej ochrony prawa.
2. W czasie pokoju kara śmierci może być wymierzona za zabójstwo z winy umyślnej.
3. Pozbawienie człowieka wolności może nastąpić wyłącznie w związku z popełnieniem przezeń czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę i na podstawie orzeczenia sądu, chyba że został schwytany na gorącym uczynku.
4. Pozbawienie albo ograniczenie własności może nastąpić wyłącznie na podstawie lub w wykonaniu orzeczenia sądu w związku z popełnieniem przez właściciela czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę lub niewykonaniem zobowiązania umownego, albo wynikającego z ustawy.

Art. 6

1. Wszystkie organy państwowe i samorządowe działają na podstawie przepisów prawa.
2. Każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody wyrządzonej mu przez organ państwowy lub samorządowy wskutek czynności urzędowej sprzecznej z prawem.

Art. 7

1. Obywatele Rzeczypospolitej Polskiej są równi wobec prawa bez względu na narodowość, rasę, wyznanie, płeć, poglądy polityczne i wszelkie inne poglądy.
2. Małoletni do lat 18 pozostają pod władzą rodzicielską lub opiekuńczą. Odjęcie rodzicom władzy rodzicielskiej lub jej ograniczenie może nastąpić tylko w drodze orzeczenia sądowego, z powodu popełnienia na szkodę małoletniego czynu zabronionego pod groźbą kary.
3. Uchylanie się od obowiązków wynikających z władzy rodzicielskiej podlega karze.

Art. 8

1. Kościoły rządzą się własnymi prawami. Wszyscy mieszkańcy Rzeczypospolitej Polskiej mogą wykonywać przepisy swej religii oraz sprawować przewidziane w niej obrzędy zarówno prywatnie, jak i publicznie, o ile nie stanowią one czynów zabronionych pod groźbą kary przez ustawę, nie sprzeciwiają się porządkowi publicznemu ani obyczajności publicznej.

2. Nikt nie może być zmuszony do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych, chyba że pozostaje pod władzą rodzicielską lub opiekuńczą.
3. Dni świąteczne określa ustawa.

Art. 9

1. Nikt nie może, wbrew stronom, podważyć umowy, ani zmienić jej treści, chyba że stanowi ona czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę, wynika z takiego czynu, albo ma go na celu.
2. Ustanawianie monopoli jest zakazane.

Art. 10

Za wyjątkiem stanu wojennego lub stanu wyjątkowego siły zbrojne mogą być użyte tylko na plecenie władz cywilnych w wypadkach przewidzianych ustawami, do uśmierzania rozruchów lub przymusowego wykonania przepisów prawa.

Art. 11

1. Nie może być wprowadzona cenzura ani system koncesyjny na wydawanie i rozpowszechnianie druków, audycji radiowych i telewizyjnych.
2. Sposób emisji audycji radiowych i telewizyjnych określa ustawa.

ROZDZIAŁ II
WŁADZA USTAWODAWCZA

CZĘŚĆ I – SEJM

Art. 12

1. Sejm składa się ze 120 posłów wybranych na cztery lata w głosowaniu powszechnym, bezpośrednim, równym i tajnym.
2. Prawo wybierania posłów ma każdy obywatel polski, który w dniu wyborów ukończył 21 lat, korzysta z pełni praw cywilnych i zamieszkuje w okręgu wyborczym w dniu wyborów.
3. Prawo wybieralności ma każdy obywatel polski, mający prawo wybierania do Sejmu.

Art. 13

Nie można łączyć mandatu poselskiego z urzędem Prezydenta Rzeczypospolitej, ministra, wiceministra i sekretarza stanu, wojewody i sędziego. Poseł obejmujący płatną służbę w administracji państwowej lub stanowisko sędziego traci mandat.

Art. 14

Ważność wyborów stwierdza Sąd Najwyższy.

Art. 15

Poseł nie może być zatrzymany ani pociągnięty do odpowiedzialności za swoją działalność w Sejmie, jak i poza Sejmem w czasie trwania mandatu, bez zezwolenia Sejmu. W przypadku schwytania posła na gorącym uczynku, sąd ma obowiązek niezwłocznie powiadomienia o tym Marszałka Sejmu, dla uzyskania zezwolenia Sejmu na aresztowanie i dalsze postępowanie karne. Na żądanie Marszałka Sejmu zatrzymany poseł powinien być niezwłocznie uwolniony.

Art. 16

Poseł nie może na swoje ani na obce imię kupować ani dzierżawić mienia państwowego, ani przyjmować zamówień rządowych na dostawy lub roboty. W razie stwierdzenia orzeczeniem Sądu Najwyższego naruszenia niniejszego artykułu, poseł traci mandat.

Art. 17

Posłowie otrzymują diety określone regulaminem Sejmu.

Art. 18

Kadencja Sejmu rozpoczyna się w dniu pierwszego posiedzenia i trwa do czasu zebrania się posłów na pierwszym posiedzeniu następnej kadencji.

Art. 19

1. Pierwsze posiedzenie Sejmu zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej najpóźniej 30 dnia od zakończenia wyborów. Sejm wybiera ze swego grona Marszałka i wicemarszałków, którzy składają ślubowanie na ręce Prezydenta. Posłowie składają ślubowanie na ręce Marszałka Sejmu.
2. Pozostałe posiedzenia Sejmu zwołuje Marszałek. Musi uczynić to w przeciągu dwóch tygodni na żądanie co najmniej jednej czwartej posłów.

Art. 20

1. Obrady Sejmu są jawne. Sejm może uchwalić tajność obrad, jeżeli wymaga tego dobro państwa.
2. Porządek prac Sejmu, rodzaj i liczbę komisji określa regulamin uchwalony przez Sejm.

Art. 21

1. Ustawa uchwalona przez Sejm zyskuje moc obowiązującą w czasie przez nią samą określonym, nie wcześniej jednak niż po podpisaniu jej przez Prezydenta i ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw.
2. Ustawa zmieniająca system podatkowy, wprowadzająca opłaty publiczne, albo nakładająca inne, powszechnie obowiązujące obciążenia finansowe, wchodzi w życie najwcześniej po czterech latach od jej uchwalenia.
3. Ratyfikacja i wypowiedzenie umowy międzynarodowej następuje w drodze ustawy.

Art. 22

Zaciągnięcie pożyczki państwowej albo udzielenie gwarancji finansowej przez państwo może nastąpić tylko w drodze ustawy.

Art. 23

1. Ustawa ustala corocznie budżet państwa.
2. Prezydent przedstawia corocznie Zgromadzeniu Narodowemu sprawozdanie z wykonania budżetu za rok poprzedni.
3. Wniosek w przedmiocie udzielenia Prezydentowi absolutorium przedstawia Zgromadzeniu Narodowemu Najwyższa Izba Kontroli.

Art. 24

1. Inicjatywa ustawodawcza przysługuje posłom i Senatowi.
2. Prezydentowi przysługuje prawo inicjatywy ustawodawczej wyłącznie w odniesieniu do ustawy budżetowej.

CZĘŚĆ II – SENAT

Art. 25

1. Senat składa się z 49 senatorów i jest wybierany na okres kadencji Sejmu.
2. Prawo wybierania senatorów mają obywatele polscy, piastujący w dniu wyborów do Senatu funkcje publiczne z wyboru.
3. Prawo wybieralności do Senatu ma każdy obywatel polski, mający prawo wybierania do Sejmu.
4. Art. 12 ust. 4, art. 13, 16, 17 i 18 stosuje się odpowiednio.

Art. 26

Ważność wyborów stwierdza Sąd Najwyższy.

Art. 27

1. Kadencja Senatu rozpoczyna się w dniu pierwszego posiedzenia

i trwa do czasu zebrania się senatorów na pierwsze posiedzenie następnej kadencji.
2. Artykuły 19 i 20 stosuje się odpowiednio.

Art. 28

Sejm i Senat tworzą Zgromadzenie Narodowe.

CZĘŚĆ III – USTAWODAWSTWO

Art. 29

1. Uchwaloną ustawę Sejm niezwłocznie przekazuje Senatowi, który w terminie 30 dni podejmuje uchwałę w sprawie jej zatwierdzenia. Po zatwierdzeniu ustawy Senat przekazuje ją niezwłocznie Prezydentowi.
2. Jeśli Senat w terminie 30 dni nie podejmie uchwały o której mowa w ust. 1, Sejm przekazuje uchwaloną ustawę Prezydentowi.
3. W razie odmowy zatwierdzenia ustawy Senat przekazuje ją niezwłocznie Sejmowi. Jeśli Sejm nie odrzuci poprawek Senatu, przekazuje ustawę Prezydentowi.
4. Do odrzucenia poprawek Senatu niezbędna jest większość dwóch trzecich głosów obecnych posłów. W razie odrzucenia poprawek Senatu Sejm przekazuje ustawę Prezydentowi.

Art. 30

1. Prezydent podpisuje ustawę w terminie 14 dni od przekazania mu jej przez Sejm lub Senat. Ustawa wchodzi w życie najwcześniej z dniem ogłoszenia jej w Dzienniku Ustaw.
2. W razie odmowy podpisania ustawy w terminie wskazanym w ust. 1, Prezydent przekazuje ją niezwłocznie Sejmowi z uzasadnieniem odmowy.
3. W razie odrzucenia veta Prezydent niezwłocznie podpisuje i ogłasza ustawę, jeśli została ona potwierdzona większością głosów Zgromadzenia Narodowego, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów i senatorów.

ROZDZIAŁ III
PREZYDENT

Art. 31

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wybierany jest na okres lat pięciu w głosowaniu powszechnym, równym, bezpośrednim i tajnym.

2. Na prezydenta może być wybrany obywatel polski, który ukończył 35 lat i korzysta z pełni praw wyborczych do Sejmu.
3. Kadencja Prezydenta liczy się od dnia objęcia przez niego urzędu.
4. Wybory Prezydenta zarządza Marszałek Sejmu nie wcześniej niż na trzy miesiące przed upływem kadencji urzędującego Prezydenta, a w razie opróżnienia urzędu Prezydenta – nie później niż w czternastym dniu po opróżnieniu urzędu, wyznaczając datę wyborów w przeciągu dwóch miesięcy od dnia zarządzenia wyborów.

Art. 32

Ważność wyboru Prezydenta stwierdza Sąd Najwyższy.

Art. 33

1. Marszałek Sejmu zwołuje Zgromadzenie Narodowe w celu:
   a) przyjęcia przysięgi od nowo wybranego Prezydenta,
   b) uznania niezdolności Prezydenta do sprawowania urzędu ze względu na stan zdrowia,
   c) rozpatrzenia sprawozdania Prezydenta z wykonania budżetu i przyjęcia uchwały w przedmiocie absolutorium,
   d) rozpatrzenia sprawy postawienia Prezydenta w stan oskarżenia przed Sądem Najwyższym,
   e) rozpatrzenia veta Prezydenta,
   f) powołania lub odwołania Prezesa Najwyższej Izby Kontroli,
2. Obradom Zgromadzenia Narodowego przewodniczy Marszałek Sejmu.

Art. 34

Nowo wybrany Prezydent obejmuje urząd po złożeniu wobec Zgromadzenia Narodowego przysięgi treści następującej: *Obejmując urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przysięgam Narodowi Polskiemu, że postanowieniom Konstytucji wierności dochowam, wszelkie niebezpieczeństwa od państwa będę czujnie odwracał, a troskę o jego dobro za naczelny poczytywał sobie obowiązek.*

Art. 35

1. Prezydent sprawuje władzę wykonawczą w Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Prezydent powołuje i odwołuje ministrów i wojewodów.
3. Prezydent odwoła ministra również w razie wyrażenia mu votum nieufności przez Sejm.
4. Votum nieufności wobec ministra Spraw Zagranicznych, ministra

Obrony lub ministra Spraw Wewnętrznych wymaga większości dwóch trzecich głosów co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Art. 36

1. Prezydent wydaje rozporządzenia wykonawcze z upoważnienia ustawy.
2. Rozporządzenie Prezydenta wchodzi w życie po podpisaniu go przez właściwego ministra najwcześniej w dniu ogłoszenia w Dzienniku Ustaw.

Art. 37

1. Jeśli w terminie trzech miesięcy od wniesienia przez Prezydenta projektu ustawy budżetowej do Sejmu nie zostanie mu ona przekazana w trybie przewidzianym w art. 29, Prezydent może rozwiązać Sejm i Senat.
2. W razie rozwiązania Sejmu i Senatu Prezydent rozpisuje wybory najpóźniej w sześć miesięcy od tej daty.
3. W okresie między rozwiązaniem Sejmu i Senatu a pierwszym posiedzeniem nowo wybranych Izb, Prezydent wydaje dekrety z mocą ustawy.
4. Dekrety nie mogą dotyczyć:
   a) zmiany Konstytucji,
   b) ordynacji wyborczej,
   c) zmiany systemu podatkowego, wprowadzenia opłat publicznych, ani nałożenia innych, powszechnie obowiązujących obciążeń finansowych.
5. W okresie, o którym mowa w ust. 3, Prezydent nie może również zaciągać w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej zobowiązań międzynarodowych obciążających finanse państwa.

Art. 38

1. Urząd ministra tworzy się w drodze ustawy.
2. Ministrowie na podstawie ustaw i w celu ich wykonania wydają zarządzenia. Prezydent może uchylić zarządzenie wydane przez ministra.
3. Wojewoda jest organem administracji państwowej i przedstawicielem Prezydenta w województwie.

Art. 39

1. Prezydent może wprowadzić stan wojenny na części lub całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeśli wymaga tego zewnętrzne

zagrożenie bezpieczeństwa państwa. Z tego samego powodu Prezydent może ogłosić częściową lub powszechną mobilizację.
2. Prezydent może wprowadzić na czas oznaczony, nie dłuższy niż trzy miesiące, stan wyjątkowy na części lub na całości terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w razie rozruchów wewnętrznych lub rozległych knowań o charakterze zdrady stanu, a także w razie klęski żywiołowej. Przedłużenie stanu wyjątkowego ponad trzy miesiące może nastąpić tylko raz, na mocy uchwały Zgromadzenia Narodowego.
3. Ograniczenie stosowania art. 5 i art. 9 w stanie wojennym i w stanie wyjątkowym oraz tryb wprowadzania stanu wojennego i stanu wyjątkowego określają ustawy.
4. W okresie stanu wojennego i stanu wyjątkowego art. 37 nie ma zastosowania. W stanie wojennym nie ma zastosowania art. 21 ust. 2.

Art. 40

1. Prezydent za naruszenie konstytucji lub ustaw, a w szczególności w razie odmowy udzielenia mu absolutorium oraz za przestępstwo może być postawiony w stan oskarżenia przed Sądem Najwyższym.
2. Postawienie Prezydenta w stan oskarżenia przed Sądem Najwyższym może nastąpić uchwałą Zgromadzenia Narodowego, podjętą większością co najmniej dwóch trzecich głosów ustawowej liczby członków Zgromadzenia. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia Prezydent tymczasowo nie może sprawować urzędu.

Art. 41

1. Opróżnienie urzędu Prezydenta przed upływem kadencji następuje wskutek:
   a) śmierci,
   b) zrzeczenia się urzędu,
   c) uznania przez Zgromadzenie Narodowe trwałej niezdolności do sprawowania urzędu ze względu na stan zdrowia uchwałą podjętą większością co najmniej dwóch trzecich głosów ustawowej liczby członków Zgromadzenia,
   d) złożenia z urzędu orzeczeniem Sądu Najwyższego.
2. W razie, gdy urząd Prezydenta jest opróżniony, do czasu objęcia urzędu przez nowego Prezydenta, a także gdy Prezydent tymczasowo nie może sprawować urzędu, zastępuje go Marszałek Sejmu; Marszałek Sejmu zastępuje Prezydenta również po upływie kadencji Sejmu.

ROZDZIAŁ IV
WŁADZA SĄDOWNICZA

CZĘŚĆ I – POSTANOWIENIA OGÓLNE

Art. 42

Nikt nie może być pozbawiony sądu. Żadna ustawa nie może zamykać drogi sądowej dla dochodzenia krzywdy i straty. Nikt nie może być pozbawiony prawa do ochrony.

Art. 43

Sądy wymierzają sprawiedliwość w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 44

Organizację, właściwość i sposób działania wszelkich sądów określają ustawy.

Art. 45

1. Sędziowie są w sprawowaniu swego urzędu niezawiśli.
2. Orzeczenia sądowe nie mogą być zmienione ani przez władzę ustawodawczą, ani przez wykonawczą.
3. Prawo darowania lub złagodzenia kary przysługuje wyłącznie Prezydentowi Rzeczypospolitej.
4. Prezydent nie może korzystać z tego prawa w stosunku do ministrów zasądzonych w związku z pełnieniem przez nich urzędu.
5. Amnestia może być ogłoszona tylko w drodze ustawy.

Art. 46

1. Sędzia może być złożony z urzędu, zawieszony w urzędowaniu, przeniesiony na inne miejsce lub w stan spoczynku wbrew swej woli wyłącznie na mocy orzeczenia sądowego i tylko w wypadkach przewidzianych w ustawie.
2. Sędzia nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej, ani pozbawiony wolności bez uprzedniej zgody wskazanego przez ustawę sądu, chyba że został schwytany na gorącym uczynku.

Art. 47

Rozprawy przed wszystkimi sądami odbywają się jawnie, chyba że ustawa przewiduje wyłączenie jawności.

CZĘŚĆ II – SĄD NAJWYŻSZY

Art. 48

1. Sędziów Sądu Najwyższego powołuje Senat spośród kandydatów przedstawionych przez Marszałka Sejmu oraz kandydatów

przedstawionych przez Prezydenta. Kandydatów do przedstawienia rekomenduje Marszałkowi Sejmu i Prezydentowi Krajowa Rada Sądownictwa.

2. Uchwała powołująca sędziego Sądu Najwyższego zapada większością co najmniej czterech siódmych głosów ustawowej liczby senatorów.

3. Uprawnienia, skład i sposób działania Krajowej Rady Sądownictwa określi ustawa.

4. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego jest powoływany spośród sędziów Sądu Najwyższego oraz odwoływany przez Senat na wniosek Marszałka Sejmu w porozumieniu z Prezydentem. Prezesów Sądu Najwyższego powołuje i odwołuje Senat na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 49

1. Sąd Najwyższy:
   a) orzeka o zgodności ustaw i dekretów Prezydenta z mocą ustawy z Konstytucją oraz zgodności rozporządzeń Prezydenta i zarządzeń ministrów z Konstytucją i ustawami,
   b) rozpatruje sprawy przeciwko Prezydentowi, wniesione w trybie przewidzianym w art. 40,
   c) orzeka w sprawach cywilnych i karnych.
2. Postępowanie w sprawach, o których mowa w ust. 1 lit. a wszczyna się na wniosek posła, senatora oraz Prezydenta. Prezydent może złożyć wniosek o wszczęcie postępowania przed podpisaniem ustawy.

CZĘŚĆ III – SĄDY POWSZECHNE

Art. 50

Sędziowie powoływani są przez Prezydenta na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa.

Art. 51

1. Sędziowie sądów powszechnych podlegają jedynie ustawom.
2. Na wniosek obywatela sąd może wstrzymać wykonanie decyzji organu administracyjnego do czasu wydania orzeczenia co do jej zgodności z prawem.
3. Wniosek powinien być sporządzony przez adwokata.

CZĘŚĆ IV – PROKURATURA

Art. 52

1. Prokuratura czuwa nad ściganiem przestępstw.

2. Prokuratura podlega ministrowi Sprawiedliwości, który sprawuje funkcję Prokuratora Generalnego.
3. Sposób powoływania i odwoływania prokuratorów oraz zasady organizacji i postępowania organów prokuratury określa ustawa.

ROZDZIAŁ V
SAMORZĄD TERYTORIALNY

Art. 53

1. Jednostką samorządu terytorialnego jest gmina.
2. Gmina posiada osobowość prawną i wykonuje zadania w imieniu własnym, na zasadach określonych przez ustawy.
3. W zakresie przewidzianym przez ustawy gmina wykonuje zadania administracja państwowej.

Art. 54

1. Organem stanowiącym gminy jest rada wybierana przez mieszkańców gminy. Zasady i tryb wybierania określa ustawa.
2. Rada wybiera organy wykonawcze gminy.

ROZDZIAŁ VI
NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Art. 55

1. Najwyższa Izba Kontroli powołana jest do kontroli działalności finansowej i organizacyjno-administracyjnej organów administracji państwowej. Szczegółowy zakres działania oraz organizację Najwyższej Izby Kontroli określa ustawa.
2. Najwyższa Izba Kontroli podlega Sejmowi i Senatowi.
3. Prezesa Najwyższej Izby Kontroli powołuje i odwołuje Zgromadzenia Narodowe uchwałą podjętą większością co najmniej dwóch trzecich głosów obecnych na członków Zgromadzenia Narodowego, na wniosek Marszałka Sejmu.
4. Prezes Najwyższej Izby Kontroli przedstawia corocznie Sejmowi i Senatowi sprawozdania ze swej działalności.

ROZDZIAŁ VII
GODŁO, BARWY, HYMN I STOLICA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Art. 56

1. Godłem Rzeczypospolitej Polskiej jest wizerunek orła białego w koronie w czerwonym polu.
2. Barwami Rzeczypospolitej Polskiej są kolory biały i czerwony.
3. Hymnem Rzeczypospolitej Polskiej jest *Mazurek Dąbrowskiego*.

Art. 57

Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej Polskiej podlegają ochronie.

Art. 58

Stolicą Rzeczypospolitej Polskiej jest Warszawa.

ROZDZIAŁ VIII
ZMIANA KONSTYTUCJI

Art. 59

Zmiana Konstytucji może nastąpić tylko w drodze ustawy, uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej większością co najmniej dwóch trzecich głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Warszawa, 24 lipca 1992 r.

KOMENTARZ

Nikogo chyba nie trzeba przekonywać o potrzebie uchwalenia nowej Konstytucji. Nikogo też zapewne nie trzeba przekonywać, że treść nowej ustawy zasadniczej powinna wychodzić naprzeciw społecznym oczekiwaniom zmiany ustroju społeczno-gospodarczego i takiego ukształtowania ustroju politycznego, który – gwarantując obywatelom jak najszerszy zakres wolności – zapewniłby zarazem sprawne funkcjonowanie organizmu państwowego. Niniejszy projekt tym oczekiwaniom wychodzi naprzeciw.

Rozwiązania w nim zawarte przesądzają o całkowitej i głębokiej zmianie ustroju państwa, poprzez konsekwentne przeprowadzenie zasady rozdziału władz oraz wzmocnienie władzy wykonawczej przy jednoczesnym egzekwowaniu jednoosobowej odpowiedzialności. Projekt niniejszy nawiązuje do staropolskiej tradycji politycznej, eliminując te elementy, które w przeszłości doprowadziły do anarchii i bezsiły państwa. Wyzwania, przed jakimi Polska stoi dzisiaj i przed jakimi będzie niejednokrotnie stawała w przyszłości, wymagają szczególnej dbałości o takie ukształtowanie procesu podejmowania decyzji, by władze państwowe w żadnej sytuacji nie popadły w stan paraliżu.

Z drugiej strony, obywatele już na podstawie ustawy zasadniczej powinni mieć rozeznanie nie tylko co do granic sfery, którą mogą swobodnie kształtować przez własne działania, ale i co do sposobu reagowania władzy państwowej w przypadku prób naruszenia ich swobód przez kogokolwiek. Temu celowi służy wyeksponowanie na pierwszym miejscu zasad kardynalnych oraz przyjęcie rozwiązań gwarantujących niezależność i szerokie kompetencje władzy sądowniczej.

Konstytucja nie przesądza o pomyślności państwa. Układając ją trzeba jednak pamiętać o eliminowaniu rozwiązań, które prawidłowy tok życia społecznego i państwowego mogą deformować, a w szczególności rozwiązań, które w perspektywie mogłyby prowadzić do wyraźnej, trwałej, a zwłaszcza prawnie usankcjonowanej dominacji jakiejś grupy obywateli nad innymi. Dlatego też niniejszy projekt eliminuje jakiekolwiek przywileje grupowe, wychodząc z założenia, iż władza państwowa winna dostrzegać tylko człowieka, obywatela i podatnika. Takie rozwiązanie zapobiegać ma przekształceniu państwa w żerowisko dla tych, którzy w jakikolwiek sposób usiłowaliby takiej transformacji dokonać.

Państwa w swej historii przeżywają wzloty i okresy gorszej koniunktury. Niekiedy na ich czele stają jednostki wybitne, utalentowane, które potrafią wytyczyć nowe szlaki dziejowe i natchnąć narody entuzjazmem dla sowich projektów. Bywa jednak i tak, że na czele państw stają ludzie mniejszego formatu. Konstytucja powinna więc wziąć pod uwagę możliwość wystąpienia również i takiej sytuacji, a przyjęte w niej rozwiązania – sprzyjać prawidłowemu biegowi spraw publicznych także i wtedy. Niniejszy projekt nie jest sporządzony wedle aktualnych konstelacji personalnych, które w historii kraju stanowią zawsze przemijający epizod, ani wedle ambicji poszczególnych jednostek. Kieruje się dobrem obywateli oraz pomyślnością i sprawnością państwa teraz i w przyszłości.

Tytuł rozdziału I projektu konstytucji mówi o kardynalnych (fundamentalnych) zasadach, wyznaczających z jednej strony zakres działania państwa, a z drugiej – dyrektywy legislacyjne i interpretacyjne dla systemu prawnego, który na podstawie tej konstytucji byłby tworzony.

Projekt rozróżnia prawa naturalne i wolności obywatelskie. Prawa naturalne („przyrodzone") państwo ma obowiązek chronić. Te prawa (życie, wolność i własność) przysługują człowiekowi (nie tylko obywatelowi) nie dlatego, że zostały mu przez kogokolwiek nadane, tylko, że stanowią cechą człowieka. Żyje on, jest wolny i sprawuje władztwo nad rozmaitymi rzeczami (własność) i przez żadne głosowanie cech tych utracić nie może. Dlatego też państwo może przyjąć wobec tych przyrodzonych praw tylko funkcję ochronną, co zostało przedstawione w art. 5.

Wolności obywatelskie natomiast wynikają nie bezpośrednio z natury człowieka, ale ze statusu obywatela i z politycznego ustroju państwa. Zarówno ten status, jak i ustrój może być kształtowany przez suwerena, dlatego te gwarancje praw obywatelskich mogą być określone w ustawach.

W projekcie odstąpiono od szczegółowego katalogowania tzw. wolności obywatelskich (np. nietykalności mieszkania, czy tajemnicy korespondencji), ponieważ naszym zdaniem wystarczy nakreślić granice ochrony własności, co zostało uczynione w art. 5 ust. 4. Każda rzecz (dom, list) jest czyjąś własnością i osoba nie będąca właścicielem musi powstrzymać się od jej naruszeń. Własność oznacza pełną władzę nad rzeczą, a zatem podejmowanie przez kogokolwiek czynności, które by pełnię tej władzy podważały (np. wtargnięcie na teren czyjejś nieruchomości) może legalnie nastąpić tylko w sytuacji opisanej w art. 5 ust. 4.

Generalnie projekt kieruje się zasadą, że dozwolone jest wszystko, co nie jest zakazane, a zakazane może być w zasadzie tylko to, co jest przestępstwem albo wykroczeniem. Dotyczy to zwłaszcza wolności umów: art. 9 ust. 1 stanowi odwrócenie dotychczasowej tendencji, wyrażającej się nadrzędnością prawa stanowiącego nad kontraktowym.

Projekt potwierdza równość obywateli wobec prawa, z jednym wyjątkiem, a mianowicie małoletnich, pozostających pod władzą rodzicielską. Wykonywanie tej władzy pozostaje wszelako pod kontrolą sądową, chociaż zakres tej kontroli pozostawia rodzicom pełną swobodę w wychowaniu własnych dzieci. Z drugiej jednak strony uchylanie się od obowiązków wynikających z władzy rodzicielskiej byłoby karalne.

Jak wynika z tekstu rozdziału i projektu, byłaby to konstytucja państwa liberalnego, które mogłoby podejmować ingerencje w bardzo ograniczonym zakresie i w konkretnych sytuacjach. Ponieważ jednak sytuacje te oznaczają kolizję z prawem karnym, ingerencja ta musiałaby być z natury rzeczy zdecydowana. I o to właśnie chodzi.

Wyciągając wnioski z mało zachęcających doświadczeń z pracy ciał kolegialnych nadmiernie rozrośniętych, proponuje się zmniejszyć liczbę posłów do 120, a senatorów do 49. Proponuje się też podnieść dolną granicę wieku uprawniającego do stawania do wyborów. Nie można bowiem utrzymywać stanu, kiedy mężczyznę, który nie ukończył 21 lat prawo uważa (i słusznie, przynajmniej obecnie w Polsce) za niezdolnego do wzięcia odpowiedzialności za własną rodzinę, a jednocześnie uważałoby go zdolnego do wzięcia odpowiedzialności za sprawy państwa. Trzeba te cenzusy wieku ujednolicić.

W projekcie starano się konsekwentnie odcinać wszelkie możliwości unii personalnych między władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Temu celowi służy m. in. art. 13. nie dopuszczający piastowania mandatu przez kogokolwiek, kto podejmuje płatną służbę w administracji państwowej. Chodzi o to, by poseł nie podlegał służbowo władzy wykonawczej, bo nigdy nie byłoby pewności, czy postępuje w konkretny sposób, bo tak naprawdę uważa, czy realizuje w Sejmie lub Senacie linię polityczną swoich przełożonych. Ten rozdział wzmocniony jest art. 24.

Art. 16 utrudnia korumpowanie posłów i senatorów przez władzę wykonawczą, a sankcje są surowe. Generalnie w projekcie starano się przeprowadzić zasadę, że o wszystkich sprawach finansowych państwa decyduje parlament (art. 21 ust. 3. art. 22 i art. 23). Gwoli stabilizacji prawa, zwłaszcza w sprawach gospodarczych, wprowadzony został art. 21 ust. 2. Odbiera on zarazem posłom możliwość załatwienia sobie ulg podatkowych (na przykład) w czasie kadencji.

Wybory do senatu nie są powszechne, a jeśliby uznać je za powszechne, to nie są bezpośrednie. Prawo wybierania mają tzw. obywatele kwalifikowani, to znaczy ci, którzy wcześniej sami zostali wybrani na jakieś funkcje publiczne. To rozwiązanie powinno częściowo udelektować również tych, którzy pragnęli, by Senat stał się izbą samorządową. Niewątpliwie bardzo dużą część elektorów Senatu stanowiliby członkowie władz samorządowych. Wybrany do Senatu może być jednak każdy. Takie ograniczenie kręgu osób wybierających senatorów ma jeszcze jedną bardzo ważną konsekwencję polityczną. Senat wybrany w ten sposób stanowiłby z pewnością

zaporę przed zakusami władzy wykonawczej do ograniczania uprawnień władz samorządowych. Praktyka dowodzi, że taka zapora jest niezbędna.

Porządek ustawodawstwa przyjęty został z tą myślą, by w przypadku kontrowersji między Sejmem i Senatem ten ostatni miał możliwość wystąpienia w roli języczka u wagi (art. 30 ust. 3), co powinno zachęcać Sejm raczej do współpracy z Senatem, niż do zrażania go sobie. Prezydent z kolei, jako wykonawca ustaw, ma prawo przedłożenia swoich zastrzeżeń w formie veta, ale jeśli wola uchwalenia ustawy zostanie stanowczo potwierdzona przez władzę ustawodawczą *in corpore*, musi tę ustawę wykonać.

Rozwiązanie przyjęte w art. 29 ust. 3 i 4 powinno zapobiegać powstawaniu tzw. „patów legislacyjnych". Gdy bowiem przyjąć formułę (w art. 29 ust. 3), że Sejm przekazuje ustawę Prezydentowi na tym etapie po uwzględnieniu wszystkich poprawek Senatu, to mogłaby się zdarzyć sytuacja, że Sejm nie przyjąłby poprawek Senatu (wystarcza zwykła większość) ani też by ich nie odrzucił (bo np. zabrakłoby głosów do większości kwalifikowanej). Ustawa ta utykałaby wtedy w martwym punkcie, co parę razy zdarzyło się już w Sejmie. Dlaczego w takim razie Sejm w ogóle zajmuje się poprawkami Senatu, skoro tak czy owak przekazuje ustawę Prezydentowi? Dlatego, że okoliczność, czy Sejm odrzucił poprawki Senatu, czy nie stanowić może ważną informację dla Prezydenta, czy stanowisko obu izb jest w sprawie ustawy uzgodnione, czy też – w razie np. złożenia prezydenckiego veta – Senat będzie głosował przeciwko Sejmowi. może to wpłynąć na decyzję Prezydenta, a ponadto ma on prawo wiedzieć takie rzeczy.

Władza wykonawcza, według projektu, skupia się w osobie Prezydenta. źródłem jego władzy są bezpośrednie wybory powszechne, a więc jest to takie samo źródło, jak w przypadku Sejmu. Prezydent jest zatem – w zakresie władzy przekazanej mu za mocy Konstytucji – czynnikiem wobec parlamentu równorzędnym, a równorzędność tę podkreśla niezależność kadencji Prezydenta od kadencji Parlamentu. Intencją projektu jest wzmocnienie władzy wykonawczej poprzez skupienie decyzji w jednym ośrodku, ale też oparcie funkcjonowania tej władzy na zasadzie jednoosobowej odpowiedzialności i egzekwowaniu tej odpowiedzialności.

Prezydent zatem samodzielnie powołuje ministrów i wojewodów. Są oni urzędnikami Prezydenta i jest on wobec nich w pozycji przełożonego. Wyraża się to w możliwości uchylenia przez Prezydenta zarządzenia ministra. Ale są to urzędnicy szczególnego rodzaju. W przypadku ministrów, ich urząd nie jest samodzielnie tworzony przez Prezydenta, ale przez Parlament w formie ustawy. Prezydent ma swobodę obsadzania urzędów; ingerencja Sejmu dotyczyć może wyłącznie ministrów i tylko w postaci *votum* nieufności. Szczególny charakter i szczególną pozycję ministra podkreśla okoliczność, że konieczna jest jego zgoda, by rozporządzenie Prezydenta nabrało mocy prawnej. Podpisując tę zgodę bierze minister na siebie polityczną odpowiedzialność z to konkretne rozporządzenie.

Projekt nie przewiduje ani urzędu premiera, tj. pierwszego ministra, ani też Rady Ministrów, jako organu kolegialnego. Wynika to z zasady jednoosobowej odpowiedzialności.

Sejm kontroluje władzę wykonawczą już to poprzez votum nieufności wobec ministra, już to – tym razem wraz z Senatem, jako Zgromadzenie Narodowe – kontroluje samego Prezydenta głównie przez decyzje w sprawie absolutorium.

Zgodnie bowiem z tym projektem, Prezydent ma ogromną władzę, ale wszystkie decyzje w sprawach finansowych zastrzeżone są do wyłącznej gestii parlamentu. Innymi słowy, Prezydent nie jest na bieżąco krępowany ingerencją Sejmu, ale o każdą złotówkę musi prosić parlament i z każdej złotówki przed parlamentem się rozliczyć. W razie nieprawidłowej realizacji budżetu projekt przewiduje bardzo surową sankcję. Brak zgody parlamentu na absolutorium jest równoznaczne z postawieniem Prezydenta w stan oskarżenia przez Sądem Najwyższym za naruszenie ustawy budżetowej. Czy naruszenie miało miejsce, czy nie – o tym orzeka Sąd Najwyższy, podobnie jak o konsekwencjach,

jakie ewentualne naruszenie ustawy budżetowej może za sobą pociągnąć. Taką konsekwencją może być złożenie Prezydenta z urzędu. Tego rodzaju uprawnienia parlamentu wprost uniemożliwiłyby Prezydentowi lekceważenie go, zwłaszcza że – jak pamiętamy – Prezydent nie ma inicjatywy ustawodawczej i już z tego powodu musi jakoś z parlamentem, a przynajmniej jego znaczącą częścią, współpracować.

Prezydent ma prawo rozwiązania parlamentu tylko w przypadku i z powodu jego bezczynności w sprawie budżetu. Wtedy też, wyjątkowo, ma prawo wydawania dekretów, w ograniczonym zakresie.

Wśród uprawnień Prezydenta (których nie ma potrzeby w tekście Konstytucji szczegółowo wyliczyć, bo jest on depozytariuszem władzy wykonawczej) są również możliwości wprowadzenia stanu wojennego i wyjątkowego. Warunkiem wprowadzenia stanu wojennego jest zewnętrzne zagrożenie bezpieczeństwa państwa. Rozwiązanie przyjęte w projekcie idzie zatem trochę dalej, niż inne propozycje, formułujące ten warunek w postaci „zbrojnej napaści". Przy współczesnych sposobach dokonywania owej „napaści" oczekiwanie z wprowadzeniem stanu wojennego do czasu, aż ona nastąpi, mogłoby skutkować pozbawieniem się przez państwo możliwości skutecznej obrony. „Zewnętrzne zagrożenie bezpieczeństwa" jest warunkiem również łatwym do zobiektyzowania, a daje władzy państwowej niezbędną swobodę manewru.

Skutkiem wprowadzenia stanu wojennego, jeśli chodzi o materie konstytucyjne, byłoby ograniczenie bezwzględnej ochrony własności (np. dopuszczenie możliwości rekwizycji mienia dla potrzeb obronnych) – oczywiście w rozmiarach i trybie przewidzianym odpowiednimi ustawami. W stanie wojennym nie obowiązywałoby

wości czteroletnie *vacatio legis* dla ustaw podatkowych, by umożliwić państwu natychmiastową mobilizacją zasobów finansowych dla potrzeb wojennych. I wreszcie w stanie wojennym można by odstąpić od ograniczenia stosowania kary śmierci tylko do zabójstw z winy umyślnej. Jak pamiętamy, w rozdziale I ograniczenie takie ma zastosowanie tylko „w czasie pokoju”.

Jeśli idzie o stan wyjątkowy, to dołożono starań o sformułowanie warunków w formie spisów stanów faktycznych („rozruchy wewnętrzne” lub „rozległe knowania o charakterze zdrady stanu”), wychodząc z założenia, że nie powinno się formułować takich warunków przy pomocy pojęć, których interpretacja uzależniona jest od poglądów politycznych (np. „dobro państwa”). W przypadku stanu wojennego wyjątkowego Prezydent nie mógłby rozwiązać parlamentu.

Władza sądownicza jest według projektu trzecią, równorzędną władzą w państwie, powołaną do strzeżenia prawa, którego podstawowym źródłem jest właśnie Konstytucja. W „Postanowieniach ogólnych” zawarte są normy odnoszące się do wszystkich sądów i sędziów, a także – w art. 42 – uprawnienia mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej do korzystania właśnie z drogi sądowej w razie naruszenia przysługujących im praw.

Projekt wprowadza zasadę niezawisłości sędziów i niezależności sądów. Ta ostatnia wyraża się w zakresie zmiany orzeczeń sądowych przez jakąkolwiek władzą inną niż sądownicza. Wyjątkiem jest przysługujące Prezydentowi prawo łaski i możliwość uchwalenia ustawy amnestyjnej przez Sejm. Wyjątkiem od możliwości stosowania prawa łaski przez Prezydenta jest zakaz przewidziany w art. 45 ust. 4; chodzi o to, by uniemożliwić władzy wykonawczej bezkarne łamanie prawa.

Projekt utrzymuje dotychczasowe uprawnienia samorządu sędziowskiego (Krajowej Rady Sądownictwa), modyfikując je w przypadku wyboru sędziów sądu Najwyższego. Sąd ten bowiem niezależnie od innych jego kompetencji (badanie i orzekanie o zgodności ustaw z Konstytucją oraz zgodności dekretów, rozporządzeń Prezydenta i zarządzeń ministrów z Konstytucją i ustawami), jest sądem właściwym dla Prezydenta Rzeczypospolitej. Ponieważ Prezydenta w stan oskarżenia stawia Zgromadzenie Narodowe, przeto wskazane jest, by w prezentacji kandydatów na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego obydwie te władze ze sobą współdziałały. Tryb tego współdziałania określa art. 48 ust. 1 i 4. Zarówno Prezydent, jak i Marszałek Sejmu mogą przedstawić Senatowi kandydatów wybranych przez siebie, ale spośród osób rekomendowanych im przez Krajową Radę Sądownictwa. Wstępnej selekcji kandydatów dokonuje zatem samorząd sędziowski, a więc sami sędziowie. Marszałek Sejmu i Prezydent mogą przedstawić Senatowi kandydatury tych samych osób, ale mogą też przedstawić różnych kandydatów. Wybór należy do Senatu i odbywa się na podstawie uchwały podjętej kwalifikowaną większością głosów. Projekt nie przewiduje kadencyjności sędziów Sądu Najwyższego; odwołanie może nastąpić tylko

z funkcji Pierwszego Prezesa lub prezesów Sądu Najwyższego, ale osoby odwołane z tych funkcji nadal pozostają sędziami Sądu Najwyższego.

Jeśli chodzi o sędziów powszechnych, to podlegają oni ustawom, tzn. nie są powołani do badania legalności praw należycie ogłoszonych, ale – na wniosek obywatela – mogą powstrzymać wykonanie każdej indywidualnej decyzji administracyjnej do czasu stwierdzenia jej zgodności z prawem. Ta możliwość rezerwowana jest tylko dla obywateli polskich m. in. dlatego, by nie hamować tą drogą np. decyzji o wydaleniu uciążliwego cudzoziemca z terytorium państwowego. Ponieważ – z uwagi na art. 9 ust. 1 i art. 5 ust. 4 – materialny zakres decyzji administracyjnych zostałby znacznie zawężony – można zrezygnować z przydawania tego uprawnienia cudzoziemcom, zwłaszcza w sytuacji, gdy na mocy art. 6 ust. 2 i art. 42 mają oni możność dochodzenia szkody przed sądami polskimi. Wprowadzenie przymusu adwokackiego (art. 51 ust. 3) ma na celu uchronienie sądów przed zalewem wniosków oczywiście bezzasadnych bądź niefachowo umotywowanych.

Jak wynika z przepisów Rozdziału IV, projekt nie przewiduje dalszego istnienia różnego rodzaju trybunałów, ani wyodrębnionego sądownictwa administracyjnego. Sądownictwo jest jednolite, a istotną zmianą w istniejącej procedurze karnej byłaby konieczność przywrócenia urzędu sędziego śledczego. Projekt ten nie przewiduje również urzędu rzecznika praw obywatelskich, ponieważ urząd taki potrzebny jest w ustrojach i systemach prawnych przewidujących bardzo daleko idącą ingerencję organów państwowych, zwłaszcza administracyjnych w życie obywateli. Projekt niniejszy, poprzez wprowadzenie gwarancji w art. 4, 5, 6 ust. 2, art. 9 ust. 1 i art. 42 powoduje całkowitą zbędność tego urzędu.

Z podobnych względów kompetencje prokuratury zostały ograniczone do czuwania nad ściganiem przestępstw. W dotychczasowych regulacjach prokuratura „strzegła praworządności", co jednak wyrażało się m. in. w tym, że mogła odmówić wszczęcia postępowania, zamykając w wielu, często uzasadnionych przypadkach, drogę sądową ze względów politycznych. Niniejszy projekt, sytuując sądownictwo na tyle na ile to możliwe poza zasięgiem bezpośrednich politycznych wpływów i dając możliwość bezpośredniego dostępu do sądu, oddaje strzeżenie praworządności w ręce władzy sądowniczej.

Stanisław Michalkiewicz

TOŻSAMOŚĆ PRAWICY

(DOKUMENT ZATWIERDZONY PRZEZ KONWENT UPR)

Integracja ugrupowań deklarujących poglądy prawicowe powinna dokonywać się na podstawie programu, który określi ich ideową tożsamość, stanowiąc zarazem trwałe wytyczne dla działalności politycznej. Unia Polityki Realnej za zasadnicze elementy tego programu uznaje: stosunek do wolności, stosunek do własności i stosunek do tradycji.

STOSUNEK DO WOLNOŚCI

1. Celem państwa, a zarazem jego zasadniczym zadaniem, jest ustanowienie gwarancji wolności osób pozostających w jego zasięgu. Państwo osiąga te cele i wykonuje te zadania poprzez:

- ustanowienie konstytucji, a w ślad za nią i systemu prawnego, ufundowanego na niekwestionowanych cechach ludzkiej natury, jak: życie, wolność i własność, będących zarazem naturalnymi prawami osoby ludzkiej, a także przyjęcie zasady służebności procedur demokratycznych wobec praw naturalnych,
- ustanowienie niezawisłej władzy sądowniczej, której zadaniem jest ochrona tych praw przed samowolą innych władz i współobywateli,
- ustanowienie władz: ustawodawczej i wykonawczej, oraz przeprowadzenie między nimi ścisłego rozgraniczenia, obejmującego zarówno osoby, jak i kompetencje oraz określenie procedur egzekwowania odpowiedzialności członków tych władz przed prawem,
- ustanowienie sił zbrojnych, których zadaniem jest obrona suwerenności narodu oraz niepodległości i całości państwa,
- ustanowienie sil policyjnych, których zadaniem jest egzekwowanie prawa i decyzji władzy sądowniczej,
- ustanowienie służb specjalnych, chroniących państwo przed penetracją obcej agentury i likwidujących wewnętrzne knowania o charakterze zdrady stanu.

Dążąc do maksymalnego uproszczenia procesu decyzyjnego w państwie, autonomii poszczególnych władz, ale również ułatwienia egzekwowania ich odpowiedzialności przed prawem, Unia Polityki Realnej opowiada się za systemem prezydenckim, z Prezydentem wybieranym w wyborach powszechnych i zaleca stosowanie tej zasady również w odniesieniu do wykonawczych władz samorządowych.

2. Unia Polityki Realnej, mając na względzie prostotę, jednoznaczność systemu prawnego i jego wewnętrzną spójność, jako warunków krzewienia i ugruntowania szacunku dla prawa, a także przedkładaną przez Kościół Katolicki zasadę pomocniczości, stwierdza, że:

- władze, a w szczególności władza ustawodawcza, winny powstrzymywać się przed ingerencją w obszar wolności człowieka wyznaczony przez prawa naturalne, chyba że jest to niezbędne dla ochrony życia, wolności lub własności innych osób; dotyczy to w szczególności praw rodzicielskich, wolności sumienia i wyznania, swobody podejmowania działalności gospodarczej, wolności umów, wolności nauki, wolności słowa i swobody poruszania się.

Z tego względu Unia Polityki Realnej uznaje za niezbędne:

- prywatyzację szkolnictwa wszystkich szczebli i zakazanie władzom państwowym narzucania programów oświatowo-wychowawczych,
- uznanie zasady, iż Kościoły rządzą się własnymi prawami, a także uznania prawa każdego do wykonywania przepisów swojej religii zarówno prywatnie, jak i publicznie, chyba że stanowi to czyn zabroniony pod groźbą kary, albo sprzeciwia się porządkowi publicznemu lub obyczajności publicznej,
- konstytucyjny zakaz ustanawiania monopoli, obejmujący również system koncesyjny i inne formy reglamentacji działalności gospodarczej,
- ustanowienie konstytucyjnej zasady, że nikomu nie wolno, wbrew stronom, podważyć umowy ani zmienić jej treści, chyba że stanowi ona przestępstwo, wynika zeń, albo maje na celu,
- zniesienie przymusu ubezpieczeń społecznych, majątkowych i osobowych,
- zniesienie przymusu przynależności do organizacji samorządu zawodowego,

- konstytucyjny zakaz wprowadzania cenzury oraz koncesjonowania działalności wydawniczej, radiowej i telewizyjnej,
- likwidację przywilejów związków zawodowych oraz wszystkich innych przywilejów grupowych, poprzez konsekwentne przestrzeganie zasady równości obywateli wobec prawa, również bez względu na narodowość, czy przynależność organizacyjną,
- zniesienie przymusu służby wojskowej poprzez ustanowienie armii zawodowej i ochotniczej (kontraktowej), przy wprowadzeniu powszechnego szkolenia wojskowego mężczyzn.

STOSUNEK DO WŁASNOŚCI

1. Uznając, że - obok systemu prawnego - własność stanowi gwarancję autonomii jednostki, dobrobytu społecznego i stabilności państwa, Unia Polityki Realnej uznaje za niezbędne upowszechnianie własności poprzez:

- reprywatyzację, obejmującą przywrócenie własności osobom pozbawionym jej w przeszłości w następstwie działań władzy podyktowanych klasowymi przesądami; reprywatyzacja nie obejmuje mienia przekazanego osobom fizycznym w ramach reformy rolnej,
- prywatyzację sektora publicznego, z wyłączeniem elementów niezbędnych dla wykonywania funkcji państwa związanych z używaniem przemocy (mienie sił zbrojnych, policji i władzy sądowniczej) oraz koniecznych dla prawidłowego sprawowania władzy w państwie o gospodarce wolnorynkowej.

2. Stwierdzając, że pieniądz jest kontraktem państwa z obywatelami, a zarazem sposobem obiektywizowania wartości pracy ludzkiej, Unia Polityki Realnej uważa za konieczne:

- uregulowanie emisji pieniądza poprzez dostosowanie jej do rozmiarów wzrostu gospodarczego,
- ustanowienie konstytucyjnego zakazu uchwalania deficytu budżetowego i ściganie prób obejścia tego zakazu, jako usiłowania kradzieży szczególnie zuchwałej,
- ustanowienie zakazu ustalania przez jakąkolwiek władzę kursu walutowego oraz wszelkich cen, za wyjątkiem opłat sądowych, skarbowych i manipulacyjnych.

3. Stwierdzając, że dochód jest przedmiotem własności, a jednocześnie uznając konieczność istnienia podatków niezbędnych dla pokrycia wydatków związanych z wykonywaniem przez państwo jego funkcji, Unia Polityki Realnej uważa, że:

- podatki powinny być sprawiedliwe, to znaczy obracane wyłącznie na cele w jednakowy sposób użyteczne dla każdego,
- nakładanie podatków powinno następować wyłącznie w drodze ustawy,
- zmiana systemu podatkowego w czasie pokoju powinna następować nie wcześniej niż w cztery lata po uchwaleniu stosownej ustawy,
- progresja podatkowa jest sprzeczna z zasadą ochrony własności, wobec czego należy niezwłocznie odstąpić od jej stosowania,
- wielokrotne opodatkowanie dochodu jest sprzeczne z zasadą ochrony własności, wobec czego należy niezwłocznie znieść podatek od spadków i darowizn oraz od nabycia praw majątkowych,
- cła oznaczają opodatkowanie krajowych konsumentów oraz przysporzenie - ich kosztem - bezpodstawnych korzyści niektórym osobom lub grupom osób, co jest rażąco sprzeczne z zasadą sprawiedliwości i równości obywateli wobec prawa.

4. Uznając doniosłą rolę rozmiaru obciążeń fiskalnych dla rozwoju gospodarczego i dobrobytu obywateli, Unia Polityki Realnej uważa za konieczne:

- niezwłoczne obniżenie podatków w rozmiarze dostosowanym do tempa prywatyzacji sektora publicznego,
- uproszczenie sposobu poboru podatków poprzez m.in. eliminację ulg i zwolnień, w szczególności tych, których podstawą jest przynależność państwowa podatnika,
- zmianę systemu podatkowego, polegającą na maksymalnym ograniczeniu tytułów podatkowych, eliminującą konieczność kontroli dochodów i prowadzącą do minimalizacji kosztów poboru podatków.

5. Stwierdzając fakt przerzucalności każdego podatku aa konsumenta, Unia Polityki Realnej uznaje za konieczne przeciwstawianie się propagowaniu fałszywego i szkodliwego poglądu, jakoby zróżnico-

wanie obciążeń podatkowych w zależności od wysokości dochodów stanowiło realizację zasady sprawiedliwości.

6. Uznając kompetencje władzy sądowniczej w dziedzinie oceny zdarzeń prawnych, Unia Polityki Realnej uważa, że w czasie pokoju pozbawienie lub ograniczenie własności może nastąpić wyłącznie na podstawie lub w wykonaniu orzeczenia sądu, wydanego z powodu popełnienia przez właściciela przestępstwa, albo niewykonania zobowiązania umownego lub wynikającego z ustawy.

STOSUNEK DO TRADYCJI

1. Stwierdzając, iż greckie umiłowanie prawdy, rzymskie prawo i religia chrześcijańska stanowią fundament cywilizacji europejskiej, Unia Polityki Realnej uważa za konieczne przeciwstawienie się wszelkim - płynącym bądź to z lekkomyślności, bądź ze złej woli - przedsięwzięciom zmierzającym do wyrugowania tych wartości z życia publicznego. W szczególności uważamy za konieczne przeciwstawienie się próbom przenoszenia metod demokratycznych na dziedziny nie związane bezpośrednio ze sprawowaniem władzy politycznej.

2. Stwierdzając chrześcijański charakter naszej cywilizacji, uznajemy potrzebę uwzględnienia w systemie prawnym państwa i w życiu publicznym zasad chrześcijańskich, w szczególności poprzez regulacje zmierzające do umocnienia rodziny, obrony życia ludzkiego i do zapobiegania rozprzężeniu moralności publicznej. Uznajemy też za niezbędne przeciwstawianie się próbom zacierania różnicy między dobrem a złem i stąd podkreślamy konieczność utrzymania zagrożenia karą śmierci za morderstwa oraz położenia kresu próbom nacjonalizacji miłości bliźniego.
3. Uznając, że Ojczyzna stanowi dziedzictwo, którego jesteśmy depozytariuszami i z tego tytułu ciąży na nas obowiązek przekazania go przyszłym pokoleniom, podkreślamy potrzebę osobistego pomnażania dorobku naszego narodu, a w szczególności podnoszenia jego prestiżu wśród narodów świata, poprzez przyczynianie się do wzrostu jego siły i tworzenie gospodarczych fundamentów niepodległości państwowej.

RACJA STANU

1. Dzięki korzystnej sytuacji międzynarodowej, sprzyjającej poświęceniu i determinacji polskich patriotów, kraj nasz wyzwolił się z politycznej zależności od ZSRR i Rosji. Jednak zagrożenie popadnięciem w zależność od czynników zewnętrznych nie ustało.

2. Unia Polityki Realnej dostrzega to zagrożenie w próbach odbudowy imperium rosyjskiego, dokonujących się poprzez wchłanianie państw sąsiadujących z Polską. Uznając w pierwszym rzędzie konieczność opierania się na siłach własnych, dostrzegamy potrzebę poszukiwania gwarancji bezpieczeństwa ze strony Sojuszu Atlantyckiego. Jako istotny element przeciwdziałania zagrożeniom traktujemy rozwój wielostronnej współpracy z państwami znajdującymi się w podobnej sytuacji.

3. Unia Polityki Realnej dostrzega również zagrożenie w postaci biurokratycznego modelu integracji europejskiej, będącego próbą narzucenia narodom Europy rozwiązań socjalistycznych na poziomie ponadnarodowym. Opowiadamy się za współpracą opartą na swobodnym przepływie ludzi, kapitałów i towarów ponad granicami suwerennych państw, konkurujących ze sobą systemami podatkowymi i walutami narodowymi. Uważamy próby ponadnarodowej reglamentacji gospodarczej i protekcjonizm za elementy zagrażające rozwojowi Polski i deklarujemy nasze poparcie dla sił politycznych w Europie i świecie, opowiadających się za wolnym handlem międzynarodowym oraz gotowość współdziałania z nimi dla osiągnięcia tego celu.

4. Unia Polityki Realnej uważa za konieczne położenie kresu obecności agentury w strukturach państwa poprzez przeprowadzenie lustracji i egzekwowanie odpowiedzialności prawnej w innych przypadkach.

5. Pragniemy rozwijać przyjazne stosunki ze wszystkimi sąsiadami Rzeczypospolitej Polskiej na zasadzie wzajemnego poszanowania interesów państwowych w przekonaniu, że taka przyjazna współpraca stanowi ważną przesłankę rozwoju naszych krajów i dobrobytu naszych narodów.

Warszawa, 2 marca 1996 r.

Stanisław Michalkiewicz urodził się 8 listopada 1947 roku w Lublinie. Szkołę podstawową i Liceum Ogólnokształcące ukończył w Bełżycach. Studia prawnicze na Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie ukończył w roku 1969. W roku 1972 ukończył podyplomowe Studium Dziennikarskie na Uniwersytecie Warszawskim. Od lipca 1972 roku rozpoczyna pracę w redakcji pisma *Zielony Sztandar* w dziale łączności z czytelnikami.

W roku 1977 Stanisław Michalkiewicz przystępuje do *Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela*.

W grudniu 1977 rozpoczyna wydawanie pisma dla środowisk wiejskich *Gospodarz*. Publikuje również w drugoobiegowym piśmie *Opinia* pod pseudonimem Andrzej Stanisławski. Po utworzeniu w roku 1980 *NSZZ Solidarność* nawiązuje współpracę z drugoobiegowym wydawnictwem *Krąg*, kierowanym przez Wojciecha Fałkowskiego. W początkach stanu wojennego Stanisław Michalkiewicz zostaje usunięty z pracy w *Zielonym Sztandarze* w ramach tzw. weryfikacji. Na przełomie marca i kwietnia 1982 r. wydaje dla wydawnictwa *Krąg* książkę Andrzeja Alberta (prof. Wojciech Roszkowski) *Najnowsza historia Polski* w nakładzie 1000 egzemplarzy. W maju 1982 roku zostaje internowany w Białołęce, gdzie zaprzyjaźnia się z Januszem Korwin-Mikkem. Po zwolnieniu z obozu podejmuje pracę robotnika rolnego w okolicach Grójca, a później – robotnika w firmie *Thomex*. Organizuje druk ulotek dla potrzeb podziemnej *Solidarności*. Jesienią 1983 roku, wraz z Marianem Miszalskim, rozpoczyna wydawanie podziemnego pisma *Kurs* i książek w wydawnictwie o tej samej nazwie. Wyrazem ówczesnego konserwatywno-liberalnego *credo* Michalkiewicza była wydana w roku 1983 przez *Officynę Liberałów* broszura *Monologi*. W maju 1988 roku zostaje aresztowany podczas transportu książek *Kursu* i we wrześniu skazany na konfiskatę mienia.

W roku 1987 Stanisław Michalkiewicz, wraz z innymi sygnatariuszami (m.in. śp. Stefanem Kisielewskim), podpisuje akt założycielski partii politycznej *Ruch Polityki Realnej*, której prezesem zostaje Janusz Korwin Mikke. Jest to jedyna partia polityczna w życiu Stanisława Michalkiewicza. W 1990 roku wchodzi do zespołu redakcyjnego tygodnika *Najwyższy Czas!* i zostaje członkiem władz krajowych *Unii Polityki Realnej*. W roku 1992 uzyskał z nominację na sędziego Trybunału Stanu, którym był do rozwiązania Sejmu w roku 1993. W roku 1991 Michalkiewicz opracował projekt „małej konstytucji", wydatnie zwiększający uprawnienia prezydenta, bez powodzenia próbował zainteresować nim ówczesnego Prezydenta RP Lecha Wałęsę. W roku 1992 opracował projekt konstytucji RP, przewidujący system prezydencki. Projekt ten nie uzyskał niezbędnego poparcia ówczesnych parlamentarzystów.

Stanisław Michalkiewicz kandydował z ramienia UPR w kampaniach parlamentarnych w latach 1991, 1993, 1997, 2001, 2004 (do PE), jednak bez powodzenia. W 2005 r. kandydował do Senatu jako kandydat niezależny z listy LPR – także bez powodzenia.

Stanisław Michalkiewicz jest autorem kilkunastu książek. Obecnie pracuje jako dzien[illegible]kładowca. Pisze m.in. do *Najwyższego Czasu!*, w *Radiu Maryja* wygłasza cotygodniow[illegible] pt. *Myśląc Ojczyzna*. Wielką popularnością cieszą się spotkania ze Stanisławem Michalkiewicz[illegible]jące we wszystkich zakątkach Polski. Prowadzi stronę internetową www.michalkiewicz.pl

Zeszyty Wszechnicy Myśli Prawicowej w Nowym Sączu

ROK 2001

1. *Polityczne ABC Unii Polityki Realnej*
2. Eryk von Kuehnelt-Leddihn: *Deklaracja Portlandzka*
3. Leonard E. Read: *Istota amerykanizmu*
4. John Atterian: *Niemoralność państwowych ubezpieczeń społecznych*
5. Paul A. Cleveland: *Niemoralność państwowej opieki zdrowotnej*
6. Ks. Robert Sirico: *Przypowieść o talentach – Biblia i przedsiębiorcy*
7. Leon XIII: *Immortale Dei – Encyklika o państwie chrześcijańskim*
8. Kard. August Hlond: *O chrześcijańskie zasady życia państwowego – list pasterski*
9. Leon XIII: *Diuturnum illud – Encyklika o władzy politycznej*
10. Pius XI: *Encyklika o małżeństwie chrześcijańskim*
11. Leon XIII: *Rerum Novarum – Encyklika o kwestii robotniczej*
12. Kard. Stefan Sapieha: *O wychowaniu – list pasterski*
13. Pius XI: *Divini illius magistri – Encyklika o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży*

ROK 2002

14. Leon XII: *Libertas – Encyklika o wolności człowieka*
15. Pius XI: *Quadragesimo anno – Encyklika o odnowieniu ustroju państwowego*
16. Feliks Koneczny: *Etyka a prawo.*
17. Feliks Koneczny: *Państwa a społeczeństwa*
18. Feliks Koneczny: *Państwo a dekalog*
19. Feliks Koneczny: *Polska między Wschodem a Zachodem*
20. Feliks Koneczny: *Kościół jako polityczny wychowawca narodów*

ROK 2003

21. Leon XIII: *Sapientiae christianae – Encyklika o obowiązkach chrześcijan jako obywateli*
22. Leon XIII: *Graves de communi – Encyklika o demokracji chrześcijańskiej*
23. Tomasz Gabiś: *Podatki.*
24. Michał Wojciechowski: *Wywiad z UPR*
25. Ks. Michał Poradowski: *Katolicka nauka o państwie*
26. *Konstytucja 3 Maja*
27. Feliks Koneczny: *Rzut oka na polskie dzieje gospodarcze*
28. Feliks Koneczny: *Zawisłość ekonomii od etyki*

ROK 2004

29. Ks.Jacek Salij OP: *Prawo pozytywne a prawo naturalne*
30. Stanisław Michalkiewicz: *Ostatni Rok Niepodległości*

ROK 2005

31. Janusz Korwin-Mikke: *Kara śmierci*

ROK 2006

32. Stanisław Michalkiewicz: *Konstytucja RP & Tożsamość prawicy*
33. *Konstytucja 3 Maja*
34. *Polityczne ABC Unii Polityki Realnej /wydanie zaktualizowane /*